

Llywodraeth Cymru
Welsh Government

Mwy Nag Ailgylchu

Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol
Asesiad Nodau

Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol

1. Diben y ddogfen hon yw nodi sut y bydd y Strategaeth Ar Draws Ailgylchu – Economi Gylchol yn gwneud y mwyaf o'i chyfraniad i'r Nodau Llesiant.
2. Cyhoeddwyd Asesiad Nodau cynnar ochr yn ochr â'r ymgynghoriad ar y Strategaeth Ar Draws Ailgylchu – Economi
<https://gov.wales/sites/default/files/consultations/2019-12/well-being-of-future-generations-act-goals-assessment.pdf>

• Y Pum Ffordd o Weithio

Y Pum Ffordd o Weithio

- *Hirdymor*: Pwysigrwydd taro cydbwysedd rhwng anghenion tymor byr a'r angen i ddiogelu'r gallu i ddiwallu anghenion hirdymor.
- *Atal*: Sut y gall gweithredu i osgoi problemau neu'u hatal rhag gwaethygu helpu cyrff cyhoeddus i gyflawni'u hamcanion.
- *Integreiddio*: Ystyried sut gall amcanion llesiant y corff cyhoeddus effeithio ar bob un o'r nodau llesiant, ar bob un o'u hamcanion eraill, neu ar amcanion cyrff cyhoeddus eraill.
- *Cydweithio*: Cydweithio ag unrhyw berson arall (neu rannau eraill o'r corff ei hun) a allai helpu'r corff i gyflawni'i amcanion llesiant.
- *Cynnwys*: Pwysigrwydd cynnwys pobl sydd â diddordeb mewn cyflawni'r nodau llesiant, a sicrhau bod y bobl hynny'n adlewyrchu amrywiaeth yr ardal maent yn ei gwasanaethu.

3. Mae dogfen y Strategaeth yn nodi sut y mae'r Pum Ffordd o Weithio wedi'u hymgorffori yn ei datblygiad.
4. Mae ystyried y tymor hir wrth wraidd y strategaeth, gyda thargedau cyffredinol o ddefnyddio adnoddau diwastraff, di-garbon net a 'Cenedl Un Blaned' erbyn 2050. Mae'n nodi llwybr at gyflawni'r amcanion hyn, gyda thargedau a chymau gweithredu interim. Nod y Strategaeth yw trosglwyddo economi a chymdeithas Cymru yn y dyfodol i economi gylchol, carbon isel, a fydd yn cefnogi cenedlaethau'r presennol a'r dyfodol i fyw mewn diogelwch a ffyniant, tra'n lleihau'r effaith ar y systemau naturiol yr ydym yn dibynnu arnynt ac yn gweithio arnynt.
5. Mae'r Strategaeth yn canolbwyntio ar atal difrod amgylcheddol, economaidd a chymdeithasol pellach sy'n deillio o economi linol Cymru yn bennaf, sy'n rhagdybio cyflenwad diddiwedd o adnoddau naturiol. Wrth symud i economi fwy cylchol, bydd yn helpu i atal niwed ac effeithiau amgylcheddol pellach fel newid yn yr hinsawdd, colli bioamrywiaeth a phlastig a llygredd arall. Bydd hefyd yn atal colli gwerth economaidd sy'n deillio o waredu deunyddiau i safleoedd tirlenwi a llosgi, yn

hytrach nag ailddefnyddio, ail-ddefnyddio neu ailgylchu, ac atal y niwed cymdeithasol a achosir gan adnoddau a wastraffwyd fel bwyd.

6. Cyfeirir hefyd at integreiddio'r dull economi gylchol mewn dogfennau eraill a gyhoeddwyd gan Lywodraeth Cymru, gan gynnwys "Ad-drefnu COVID-19: Challenges and Priorities". Mae hyn yn adlewyrchu'r ffaith bod yr Economi Gylchol yn elfen allweddol o ymagwedd Llywodraeth Cymru tuag at Adferiad Gwyrdd. Gellir gweld hyn hefyd yn y camau sy'n cael eu cymryd, gyda 112 o brosiectau busnes a sector cyhoeddus wedi'u cefnogi drwy'r Gronfa Economi Gylchol gwerth £43 miliwn. Ar feysydd o'r Strategaeth y bydd deddfwriaeth y DU gyfan yn effeithio arnynt, megis cyflwyno Cyfrifoldeb Cynhyrchwyr Estynedig am ddeunydd pacio a Chynllun Dychwelyd Blaendal ar gyfer cynwysyddion diodydd, rydym hefyd wedi cydweithio'n agos â Llywodraeth y DU a gweinyddiaethau datganoledig eraill y DU.

Nid yn unig y mae hwn yn gynllun gwirioneddol draws-lywodraethol gyda chamau gweithredu sy'n ymestyn ar draws pob rhan o Lywodraeth Cymru, ond drwy gydol ei gynhyrchu rydym wedi cydweithio'n weithredol â dinasyddion a rhanddeiliaid.

7. Bu pwyslais cryf ar ymgysylltu wrth ddatblygu'r Strategaeth. Yn ystod y cyfnod ymgynghori swyddogol cynhaliwyd dros 40 o ddigwyddiadau ledled Cymru ac un yn Llundain. Roedd yr ymgysylltu hwn yn gysylltiedig â thua 1,000 o ddinasyddion a rhanddeiliaid drwy ymgynghori ar-lein a digwyddiadau rhanbarthol.
8. Cynlluniwyd y rhaglen ymgynghori i gysylltu â llawer o ddinasyddion a rhanddeiliaid gyda nifer o grwpiau allweddol wedi'u nodi ar gyfer ymgysylltu wedi'i dargedu.
9. Roedd ein cynulleidfaoedd penodol wedi'u targedu yn cynnwys:
 - a. Plant a Phobl Ifanc – fel rhan o hyn trefnwyd cyfres o ddigwyddiadau i ymgysylltu â'r grŵp hwn gan gynnwys ymgysylltu â phlant y Cyfnod Sylfaen yng Nghas-gwent; plant oedran cynradd hŷn mewn dau ddigwyddiad rhanbarthol wedi'u trefnu ym Mangor ac Abertawe; myfyrwyr addysg bellach yn Hwlfordd a myfyrwyr addysg uwch ym Mangor. Gwnaethom hefyd baratoi fersiwn hawdd ei darllen o'r ymgynghoriad a'i anfon at eco-ysgolion ledled Cymru, gan gyfrif am dros 90% o ysgolion - sy'n cynrychioli dros 430,000 o ddisgyblion. Gwnaethom hefyd ymgysylltu â Senedd leuenctid Cymru.
 - b. Busnesau – gwahoddwyd busnesau i'n holl ddigwyddiadau ymgynghori ond cynhaliwyd digwyddiadau brecwast busnes penodol gyda busnesau lleol a rhanbarthol yn Ynys Môn; Sir Benfro; Sir Fynwy a Sir y Fflint.
 - c. Cymunedau Lleol – cynhaliwyd digwyddiadau gyda'r nos mewn lleoliadau cymunedol lleol i annog dinasyddion i fynychu. Codwyd ymwybyddiaeth gyda sefydliadau lleol fel cynghorau tref a chymuned a phartneriaid lleol fel Sefydliad y Merched, Merched y Wawr a Sgowtiaid Cymru. Roedd y rhain hefyd yn boblogaidd ac fe'u cynhaliwyd yn Gwalchmai, Hwlfordd, yr Wyddgrug a Chas-gwent.

- d. Awdurdodau Lleol – cynhaliwyd nifer o ddigwyddiadau rhanbarthol gydag awdurdodau lleol yn yr Wyddgrug, Bangor, Arberth a Chas-gwent i gael trafodaethau manwl ar yr ymgynghoriad. Dilynwyd hyn wedyn gan drafodaethau pellach ym Mwrdd y Rhaglen Weinidogol. Buom yn gweithio'n agos gyda Chymdeithas Llywodraeth Leol Cymru yn y dull hwn ac yn dilyn yr ymgynghoriad, cynullwyd gweithgor bach i edrych ar ddatblygiad y Strategaeth.
- e. Rhanddeiliaid allweddol eraill sy'n bwysig i gyflawni'r Strategaeth – cynhaliwyd sesiynau gyda rhanddeiliaid allweddol gan gynnwys Cyfoeth Naturiol Cymru a WRAP Cymru i gynnal digwyddiadau technegol ar fanylion yn yr ymgynghoriad.
- f. Cymuned academiaidd – gwnaethom ymgysylltu â sefydliadau addysg uwch ledled Cymru a chawsom sesiwn ymgysylltu wedi'i thargedu gyda Grŵp Ymchwil ac Arloesi'r Economi Gylchol (CERIG) sy'n dwyn ynghyd academyddion o bob rhan o Gymru.
- g. Roedd y rhaglen ymgysylltu hon yn ein galluogi i glywed lleisiau gwahanol grwpiau gyda'u safbwyntiau eu hunain, gan gyfoethogi'r dystiolaeth a gasglwyd.

Yn hollbwysig, ni ddaeth y cydweithio i ben ar ddiwedd yr ymgynghoriad ac rydym wedi parhau i ymgysylltu drwy weminarau a thrwy gynnal sesiynau eraill i geisio barn a syniadau i helpu i lunio dogfen derfynol y Strategaeth. Daeth tua 1,000 o bobl i'r pedwar gweminar ganlynol neu ei lawrlwytho i'w gweld ar ôl y digwyddiad:

- h. Y newid yn yr hinsawdd a'r amgylchedd
- i. Atgyweirio, Ailddefnyddio, Ail-lenwi a Remanufacture
- j. Yr Trefi Gylchol
- k. Adborth ar y Canllaw Arferion Da

- 10. Yn dilyn yr ymgynghoriad, cyhoeddwyd crynodeb o'r ymatebion gennym a pharhawyd i ymgysylltu ag amrywiaeth o bartneriaid i geisio barn ac arbenigedd wrth baratoi dogfen derfynol y Strategaeth. Nodwyd tua 25 o feysydd gweithgarwch Llywodraeth Cymru a allai gefnogi datblygiad y Strategaeth ac ymgysylltu â hwy ar amrywiaeth o faterion.
- 11. Mae'r canlynol yn gipolwg ar yr ymgysylltiad mewnol ac allanol hwnnw yr ydym wedi'i hwyluso yn dilyn yr ymgynghoriad:
- 12. Mae hyn wedi cynnwys gweithio gyda WRAP Cymru, dod â nhw ynghyd ag amrywiaeth o gydweithwyr mewnol, i ddatblygu canllawiau a chymorth i gaffael yn well a dadansoddi sut y gallem ddefnyddio deunyddiau carbon isel mwy cynaliadwy fel pren.

13. Rydym wedi bod yn gweithio gyda chydweithwyr mewnol ar faterion adfywio, cynllunio a thai i fwydo ymatebion i'r ymgynghoriad ar bwysigrwydd lle a chyfleoedd i gefnogi cymunedau carbon isel. Felly, rydym wedi bod yn archwilio sut y gallwn gyflawni carbon di-garbon net oes gyfan ym maes adeiladu yng Nghymru gyda'r bwriad o gymhwyso hyn yn gyntaf i brosiectau adeiladu'r sector cyhoeddus, megis y Rhaglen Tai Arloesol ac adeiladu ysgolion newydd .
14. Rydym wedi bod yn gweithio gydag Awdurdodau Lleol a chydweithwyr mewnol mewn llywodraeth leol a CLILC i ddatblygu'r Strategaeth drwy ymgysylltu'n rheolaidd ar faterion allweddol megis targedau ailgylchu yn y dyfodol. Rydym hefyd wedi bod yn edrych ar ddulliau o ymdrin â seilwaith megis defnyddio cerbydau casglu trydan a chyflwyno tua £43m o Gronfa'r Economi Gylchol i gefnogi mentrau ledled Cymru. Gwnaethom ddarparu £13.2 miliwn drwy ein Cronfa Economi Gylchol i gefnogi rhannu, ailddefnyddio, atgyweirio ac ail-wneud yng nghanol trefi, a gweithio gydag awdurdodau lleol i ddatblygu eco-ganolfannau ailgylchu ac ail-wneud.
15. Mae'r Strategaeth yn nodi ymrwymiad i barhau â'r ymgysylltu rhagorol a pharhau i gydweithio â dinasyddion a rhanddeiliaid

- **Dyma'r nodau**

Cymru lewyrchus

Cymdeithas arloesol, gynhyrchiol, carbon isel sy'n cydnabod y terfynau sydd ar yr amgylchedd byd-eang ac sydd, o ganlyniad, yn defnyddio adnoddau mewn modd effeithlon a chymesur (gan gynnwys gweithredu ar newid yn yr hinsawdd); ac sy'n datblygu poblogaeth fedrus ac addysgedig mewn economi sy'n cynhyrchu cyfoeth ac yn cynnig cyfleoedd cyflogaeth, gan ganiatáu i bobl fanteisio ar y cyfoeth a gynhyrchir drwy gael gafael ar waith addas.

Bydd y Strategaeth yn gweithio i wneud y mwyaf o'n cyfraniad i'r nod hwn drwy

—

Economi gylchol yw economi sy'n cadw adnoddau i'w defnyddio ac yn osgoi pob gwastraff. Mae'r Strategaeth yn nodi ein nodau o ddefnyddio adnoddau diwastraff, digarbon net ac 'Un Blaned' erbyn 2050. Mae symud Cymru i economi gylchol yn hanfodol er mwyn cyflawni nod Cymru Ffyniannus, yn enwedig o ran cynyddu ein heffeithlonrwydd o ran adnoddau, gweithredu ar newid yn yr hinsawdd a defnyddio adnoddau'n gymesur.

Mae gweld gwerth yn ein hadnoddau, a sicrhau eu bod yn cael eu hail-ddefnyddio, eu hailbroseu, eu hail-wneud a'u hailgylchu hefyd yn darparu datblygu sgiliau, cyfleoedd cyflogaeth, arloesi a chreu cyfoeth. Yr ydym eisoes yn gweld egin gwyrdd hyn yn nhwff yr economi rhannu digidol, atgyweirio ac ail-wneud mentrau a busnesau cymunedol sy'n mabwysiadu modelau economi gylchol.

Datblygwyd y Strategaeth yn ei chyfanrwydd i gyflymu'r cynnydd tuag at amcanion allweddol o fewn y nod a dangosir hyn gan y prif gamau gweithredu hyn yn y Strategaeth:

- **Byddwn yn cefnogi busnesau yng Nghymru i leihau eu hól troed carbon a dod yn fwy effeithlon o ran adnoddau.**
- **Byddwn yn caffael ar sail sy'n blaenoriaethu nwyddau a chynhyrchion sy'n cael eu gwneud o ddeunyddiau wedi'u hadnewyddu, eu hadnewyddu a'u hailgylchu neu sy'n dod o ddeunyddiau carbon isel a chynaliadwy fel pren.**
- **Byddwn yn lleihau effaith amgylcheddol y casgliad gwastraff o'n cartrefi a'n busnesau.**

Mae'r camau hyn wedi'u cynllunio i gefnogi Cymru ffyniannus drwy sicrhau mwy o effeithlonrwydd o ran defnyddio adnoddau, a mesurau y gwyddom y gallant leihau allyriadau. Mae gan y camau hyn y potensial i gynilo a gwneud arian i fusnesau.

Mae'r pandemig wedi annog pobl i edrych eto ar ailadeiladu economaidd er mwyn gwella cydnherthedd gyda chadwyni cyflenwi byrrach, buddsoddi mewn diwydiannau'r dyfodol a'r sgiliau sydd eu hangen arnom mewn amgylchedd gwaith modern.

Ar draws y Strategaeth, mae nifer o gamau gweithredu o dan ein chwe thema sy'n gwneud y mwyaf o'r cyfraniad tuag at Gymru fwy ffyniannus. Mae'r rhain yn cynnwys:

Gyrru Arloesedd mewn Defnydd Deunyddiau:

- Cefnogi busnesau i ddod o hyd i ddefnyddiau a marchnadoedd o ansawdd uchel yng Nghymru ar gyfer deunyddiau eilaidd sy'n deillio o wastraff a darparu buddsoddiad ar gyfer hyn drwy ein Cronfa Economi Gylchol.
- Blaenoriaethu'r defnydd o ddeunyddiau cynaliadwy a charbon isel ym maes adeiladu yng Nghymru. Byddwn yn cymhwyso hyn yn gyntaf i brosiectau adeiladu'r sector cyhoeddus, gan gynnwys, er enghraifft, y Rhaglen Tai Arloesol, adnewyddu'r stoc tai cymdeithasol yng Nghymru, ac adeiladu ysgolion newydd.

Cynyddu Atal ac Ailddefnyddio:

- Sicrhau y gall pob busnes yng Nghymru gael cyngor ar leihau eu gwastraff eu hunain ac ecoddylwaith eu cynnyrch a deunydd pacio cysylltiedig i ddefnyddio llai o adnoddau a chynhyrchu llai o wastraff drwy gymorth a ddarperir gan Busnes Cymru, Bwyd a Diod Cymru a Chyswllt Ffermio.
- Gweithio gyda'n cymunedau a'n busnesau, yn enwedig yng nghanol trefi, i hyrwyddo rhannu, atal ac ailddefnyddio gwastraff a chefnogi'r sectorau ailddefnyddio, trwsio ac ail-gynhyrchu i dyfu. Mae ein cronfa economi gylchol Adfer Gwyrdd gwerth £13.2 miliwn 2020-2021 ar gyfer Awdurdodau Lleol a mentrau cymdeithasol i gefnogi gweithgareddau atgyweirio ac ailddefnyddio yng nghanol trefi yn ddechrau.

Adeiladu ar ein cofnod ailgylchu:

- Datblygu seilwaith ychwanegol i gasglu ac ailgylchu deunyddiau cartref ar wahân nad ydynt yn cael eu hailgylchu'n eang ar hyn o bryd.

Buddsoddi mewn seilwaith:

- Gweithio mewn partneriaeth ag Awdurdodau Lleol i barhau i ddatblygu canolfannau ailgylchu, ailbrosesu ac ail-gynhyrchu rhanbarthol 'eco-barc' i fanteisio ar y cyfleoedd economaidd sy'n codi mewn economi fwy cylchol.

Galluogi Gweithredu Cymunedol a Busnes:

- Cefnogi'r gwaith o ddatblygu sgiliau gwyrdd a hyfforddiant mewn amrywiaeth o feysydd, gan gynnwys yr economi ddigidol, effeithlonrwydd adnoddau, modelau busnes economi gylchol, coedwigaeth a phren, trwsio, ail-wneud a deunyddiau cyfansawdd.

Alinio Ysgogiadau'r Llywodraeth:

- Rhannu arfer gorau mewn camau gweithredu economi gylchol drwy greu – neu gymryd rhan weithredol mewn – rhwydweithiau cymorth a chanolfannau cyfnewid gwybodaeth/arloesi, ledled Cymru ac yn rhyngwladol.

Cymru gydnerth

Cenedl sy'n cynnal ac yn gwella amgylchedd naturiol bioamrywiol gydag ecosystemau iach gweithredol sy'n cynnal cydnerthedd cymdeithasol, economaidd ac ecolegol ynghyd â'r gallu i addasu i newid.

Bydd y Strategaeth yn gweithio i wneud y mwyaf o'n cyfraniad i'r nod hwn drwy

Mae defnyddio adnoddau naturiol ar gyfer cynhyrchu cynhyrchion bob dydd yn sbardun sylfaenol i argyfyngau'r argyfwng hinsawdd a bioamrywiaeth, ac mae mynd i'r afael â'r defnydd o adnoddau naturiol yn hanfodol er mwyn mynd i'r afael â'r ddau. Drwy leihau'r pwysau ar ein hadnoddau naturiol, a gweithio gyda systemau naturiol drwy hyrwyddo defnydd cynaliadwy o ddeunyddiau fel pren, bydd y Strategaeth yn cefnogi buddsoddiad mewn ecosystemau gwydn. Mae'r Strategaeth hefyd yn ceisio byrhau cadwyni cyflenwi, gan symud tuag at gyrchu nwyddau a gwasanaethau lleol; unwaith eto yn cynyddu gwydnwch a gallu Cymru i addasu i newidiadau yn y dyfodol.

Mae symud tuag at economi gylchol yn dibynnu ar leihau'r defnydd o gynhyrchion a deunyddiau crai, gan sicrhau bod cynhyrchion sydd eisoes yn cael eu defnyddio yn cael eu hail-ddefnyddio, eu hailbrosesu a'u hailgylchu i'w defnyddio'n gynhyrchion cyn belled â phosibl. Drwy leihau'r defnydd o adnoddau ac ymestyn oes y cynhyrchion sydd gennym eisoes, bydd gwydnwch Cymru i farchnadoedd byd-eang sy'n newid a ffactorau amgylcheddol yn gwella. Ochr yn ochr â hyn, bydd y gostyngiad yn y defnydd materol yn lleihau ein heffaith amgylcheddol.

O ran y prif gamau gweithredu allweddol yn y Strategaeth, mae'r canlynol yn ceisio gwneud y mwyaf o'n cyfraniad i'r nod hwn:

- **Byddwn yn cefnogi busnesau yng Nghymru i leihau eu hól troed carbon a dod yn fwy effeithlon o ran adnoddau.**
- **Byddwn yn diddymu eitemau untro diangen, yn enwedig plastig.**
- **Byddwn yn caffael ar sail sy'n blaenoriaethu nwyddau a chynhyrchion sy'n cael eu gwneud o ddeunyddiau wedi'u hadnewyddu, eu hadnewyddu a'u hailgylchu neu sy'n dod o ddeunyddiau carbon isel a chynaliadwy fel pren.**
- **Byddwn yn cyflawni'r cyfraddau ailgylchu uchaf yn y byd.**

Bydd y camau hyn yn cefnogi Cymru gadarn i leihau'r defnydd a'r effaith amgylcheddol ar gynnyrch ar draws pob sector, gan sicrhau bod unrhyw gynhyrchion a ddefnyddiwn yn cael eu defnyddio cyhyd ag y bo modd, ai drwy rannu, aildefnyddio, ailbrosesu neu ailgylchu. Bydd y camau gweithredu yn annog busnesau i ddod o hyd i ddeunyddiau a chynhyrchion yn fwy lleol, gan ystyried eu heffaith amgylcheddol; bydd creu cadwyni cyflenwi byrrach yn lleihau'r effaith amgylcheddol ymhellach, tra'n cynyddu gwydnwch Cymru i ergydion yn y dyfodol.

Ar draws chwe thema'r Strategaeth, mae nifer o gamau gweithredu a fydd yn cyfrannu at Gymru fwy gwydn. Mae'r rhain yn cynnwys:

Gyrru Arloesedd mewn Defnydd Deunyddiau:

- Gofynnwch i bob corff sector cyhoeddus a ariennir gan Lywodraeth Cymru ddilyn hierarchaeth caffael deunyddiau cynaliadwy, gan gynnwys cyflawni lefel ofynnol o gynnwys wedi'i ailgylchu yn ôl gwerth ac adrodd ar lefel y cynnwys wedi'i ailgylchu yn yr adeiladau y maent yn eu caffael.
- Mabwysiadu dull oes gyfan o ymdrin â chostau ariannol, carbon a chostau amgylcheddol cyffredinol. Byddwn yn archwilio ac yn anelu at leihau deunydd a defnydd ôl troed carbon gwasanaethau craidd megis iechyd a gofal cymdeithasol, ac addysg.

Cynyddu Atal ac Ailddefnyddio:

- Datblygu targed paratoi gofynnol newydd ar gyfer ailddefnyddio ar gyfer Awdurdodau Lleol ar gyfer y cyfnod canolradd gan arwain at ddyfodol diwastraff erbyn 2050.
- Treialu llwyfan ailddefnyddio a fydd yn caniatáu i'r rhai sy'n ailddefnyddio marchnadoedd gysylltu â'r sector cyhoeddus a'r trydydd sector i gael gafael ar nwyddau a ddefnyddir o ansawdd yn hytrach na phrynu cynhyrchion newydd.

Adeiladu ar ein cofnod ailgylchu:

- Rhoi targedau ailgylchu statudol gofynnol pellach ar waith ar gyfer Awdurdodau Lleol y tu hwnt i 2025, o bosibl ar lefel o 80% ar gyfer tua 2033, i gefnogi'r llwybr i sicrhau dim gwastraff (ailgylchu 100%) erbyn 2050.

Buddsoddi mewn seilwaith:

- Adolygwch y seilwaith sydd ei angen arnom wrth i ni barhau i symud ymlaen tuag at ddyfodol diwastraff. Mae hyn yn cynnwys rhagweld tueddiadau tebygol yn y dyfodol o ran cynhyrchu'r meintiau a'r mathau o wastraff yng Nghymru, ac archwilio llifoedd a chadwyni cyflenwi deunyddiau crai allweddol fel plastig, ffibr a phren.
- Hyrwyddo'r gwaith o ddatblygu seilwaith cymunedol sy'n helpu dinasyddion i leihau gwastraff. Mae hyn yn cynnwys siopau dim gwastraff a dim plastig, ailddosbarthu bwyd dros ben, oergelloedd cymunedol, ail-lenwi, siopau llogi cymunedol, llyfrgelloedd benthyca deunyddiau a mentrau cysylltiedig eraill.

Galluogi Gweithredu Cymunedol a Busnes:

- Cefnogi busnesau i fanteisio ar y cyfleoedd o economi fwy cylchol drwy wneud cynnig clir o gyngor a chymorth. Byddwn yn gweithio gyda chyrff masnach, sector a phroffesiynol perthnasol sy'n weithgar yng Nghymru, i gefnogi eu haelodau i fod yn fwy effeithlon o ran adnoddau.

Alinio Ysgogiadau'r Llywodraeth:

- Deddfu i sicrhau bod deunyddiau ailgylchadwy allweddol sydd wedi'u gwahanu yn cael eu gwahardd rhag adfer ynni neu dirlenwi.
- Gweithio gyda llywodraethau eraill y DU i ddatblygu deddfwriaeth ar gyfer dull Cyfrifoldeb Cynhyrchwyr Estynedig (EPR) ar gyfer cynhyrchion ychwanegol fel

teians, tecstilau, gwastraff swmpus (er enghraifft dodrefn, matresi a charpedi) a chynhyrchion a ddefnyddir wrth adeiladu.

Cymru iachach

Cymdeithas lle mae llesiant corfforol a meddyliol pobl cystal â phosibl a lle deallir dewisiadau ac ymddygiadau sydd o fudd i iechyd yn y dyfodol.

Bydd y Strategaeth yn gweithio i wneud y mwyaf o'n cyfraniad i'r nod hwn drwy

—

Mae mynd i'r afael ag unigrwydd a chael gwaith gweddus, diddorol yn hanfodol ar gyfer iechyd meddwl a chorfforol da. Rhan allweddol o'r Strategaeth yw cymorth ar gyfer mentrau cymunedol sy'n annog mwy o gysylltiadau cymunedol, gan wella lles meddyliol. Mae'r Strategaeth hefyd yn anelu at ddarparu cyfleoedd i ddatblygu sgiliau a chyfleoedd cyflogaeth newydd.

Bydd dileu gwastraff bwyd y gellir ei osgoi yn helpu i ailddyrannu adnoddau bwyd i'r rhai mewn angen. Bydd darparu cymorth i fentrau cynyddol fel Caffi Trwsio Cymru a FareShare Cymru hefyd yn caniatáu defnydd mwy effeithlon o fwyd a chynhyrchion, gan helpu i liniaru tlogi a gwneud bwyd a chynhyrchion yn fwy hygyrch i'r rhai mwyaf agored i niwed yn ein cymdeithas.

Bydd trawsnewid canol trefi fel eu bod yn cynnwys cyfleoedd i gyfnewid, rhannu ac atgyweirio, siopa mewn busnesau lleol a siopau dim gwastraff, yn dod â nifer o fanteision. Mae'r rhain yn cynnwys cynyddu teithio llesol, mynediad at fwyd ffres a dibyniaeth ar gadwyni cyflenwi lleol. Bydd buddsoddiadau mewn cerbydau gwastraff allyriadau isel iawn, ochr yn ochr â gwelliannau mewn casgliadau gwastraff, yn arwain at allyriadau is a gwell ansawdd aer ac amgylcheddau lleol i ddinasyddion.

O ran y prif gamau gweithredu allweddol yn y Strategaeth, mae'r canlynol yn ceisio gwneud y mwyaf o'n cyfraniad i'r nod hwn:

- **Byddwn yn darparu'r arfau i alluogi gweithredu cymunedol.**
- **Byddwn yn dileu gwastraff bwyd y gellir ei osgoi.**
- **Byddwn yn lleihau effaith amgylcheddol y casgliad gwastraff o'n cartrefi a'n busnesau.**

Ar draws chwe thema'r Strategaeth, mae nifer o gamau gweithredu a fydd yn cyfrannu at Gymru iachach. Mae'r rhain yn cynnwys:

Galluogi Gweithredu Cymunedol a Busnes:

- Gofynnwch i gymunedau, drwy adolygu pa gymorth sydd ei angen, i gymryd camau lleol ar adnoddau materol, a'u helpu i ddod at ei gilydd i wneud gwahaniaeth mwy ar y cyd.
- Cefnogi'r gwaith o ddatblygu sgiliau gwyrdd a hyfforddiant mewn amrywiaeth o feysydd, gan gynnwys yr economi ddigidol, effeithlonrwydd adnoddau, modelau busnes economi gylchol, coedwigaeth a phren, trwsio, ail-wneud a deunyddiau cyfansawdd.

- Drwy Gronfa'r Economi Gylchol, parhau i fuddsoddi mewn mentrau cymunedol a'u cefnogi sy'n annog rhannu, ailddosbarthu, trwsio, aildddefnyddio ac ail-dddefnyddio.

Buddsoddi mewn seilwaith:

- Hyrwyddo'r gwaith o ddatblygu seilwaith cymunedol sy'n helpu dinasyddion i leihau gwastraff. Mae hyn yn cynnwys siopau dim gwastraff a dim plastig, ailddosbarthu bwyd dros ben, oergelloedd cymunedol, ail-lenwi, siopau llogi cymunedol, llyfrgelloedd benthyca deunyddiau a mentrau cysylltiedig eraill.
- Cyflwyno mathau trydan a mathau eraill o gerbydau casglu gwastraff carbon isel ledled Cymru a defnyddio'r dysgu i annog pobl i fanteisio'n ehangach.

Cymru sy'n Fwy Cyfartal

Cymdeithas sy'n galluogi pobl i gyflawni eu potensial ni waeth beth fo'u cefndir neu eu hamgylchiadau.

Bydd y Strategaeth yn gweithio i wneud y mwyaf o'n cyfraniad i'r nod hwn drwy

—

Mae datblygu cyfleoedd hyfforddi mewn amrywiaeth eang o sgiliau economi gylchol ar bob lefel addysgol, ochr yn ochr â mwy o gyfleoedd am swyddi, yn rhan hanfodol o'r Strategaeth, gan roi mwy o gyfle i ddinasyddion o bob cefndir gael gwaith yn ein heconomi yn y dyfodol. Bydd buddsoddi mewn cymunedau yn darparu cyfleoedd pellach ar gyfer rhannu sgiliau a chyfleoedd entrepreneuraidd ar lefel leol. Bydd mentrau fel FareShare Cymru a Chaffi Trwsio Cymru yn cefnogi dinasyddion o bob cefndir a lefel incwm i fod wedi gwella a sicrhau mynediad tecach at nwyddau a gwasanaethau.

O ran y prif gamau gweithredu allweddol yn y Strategaeth, yn arbennig mae'r canlynol yn allweddol i wneud y mwyaf o'n cyfraniad i'r nod hwn:

- **Byddwn yn darparu'r arfau i alluogi gweithredu cymunedol.**
- **Byddwn yn dileu gwastraff bwyd y gellir ei osgoi.**

Ategir y camau hyn drwy ddatblygu rhaglenni hyfforddi sylweddol mewn llawer o feysydd perthnasol yn yr economi gylchol, o atgyweirio'r economi ddigidol i goedwigaeth, ac ar bob lefel o addysg o'r ysgol gynradd hyd at drydyddol, a thrwy brentisiaethau. Bydd ailddosbarthu nwyddau a bwyd ail-law o ansawdd yn helpu i liniaru rhai o effeithiau tlodi, yn ogystal â'r arbedion cost ar lefel aelwyd unigol o atal, ailddefnyddio ac atgyweirio gwastraff. Ar draws chwe thema'r Strategaeth, mae nifer o gamau gweithredu a fydd yn cyfrannu at Gymru fwy cyfartal. Mae'r rhain yn cynnwys:

Ysgogi arloesedd mewn defnydd deunyddiau:

- Buddsoddi mewn sgiliau gwyrdd fel eco-ddylunio, ailddefnyddio, atgyweirio, ail-wneud ac ailbrosesu i gefnogi datblygiad gweithlu Cymru. Byddwn yn gweithio gyda chyrff proffesiynol perthnasol i sicrhau eu bod yn achredu hyfforddiant a chymwysterau cylchol sy'n gysylltiedig â'r economi a gynigir gan ddarparwyr hyfforddiant yng Nghymru, yn enwedig ein prifysgolion a'n colegau. Byddwn yn ceisio mynd i'r afael ag unrhyw fylchau mewn hyfforddiant economi gylchol, datblygu sgiliau a chymwysterau. Mae alinio prentisiaethau ag anghenion economi Cymru wrth wraidd ein polisi sgiliau, a byddwn yn parhau i edrych ar rôl prentisiaethau wrth gau unrhyw un o'r bylchau hynny. Rydym yn cydnabod bod diogelwch yn ystyriaeth allweddol, yn enwedig ar gyfer ailddefnyddio ac atgyweirio offer electronig.

Buddsoddi mewn seilwaith

- Cefnogi datblygu economaidd rhanbarthol drwy drosglwyddo i economi gylchol sy'n annog cadwyni cyflenwi byrrach a ffocws mwy lleol a rhanbarthol ar gyrchu deunyddiau. Byddwn yn gweithio gyda Thasglu'r Cymoedd a Rhanbarthau'r

Fargen Ddinas i annog datblygu seilwaith economi gylchol sy'n defnyddio adnoddau'n effeithlon.

- Hyrwyddo'r gwaith o ddatblygu seilwaith cymunedol sy'n helpu dinasyddion i leihau gwastraff. Mae hyn yn cynnwys siopau dim gwastraff a dim plastig, ailddosbarthu bwyd dros ben, oergelloedd cymunedol, mannau ail-lenwi, siopau llogi cymunedol, llyfrgelloedd benthyca deunyddiau a mentrau cysylltiedig.

Cynyddu Atal ac Ailddefnyddio:

- Rhoi cyngor i ddinasyddion ar yr hyn y gallant ei wneud i leihau gwastraff yn eu cartrefi, gan gynnwys lleihau gwastraff bwyd, compostio yn y cartref, defnyddio cewynnau a chynhyrchion misglwyf y gellir eu defnyddio, defnyddio cynhyrchion mwy oergell a throsglwyddo eitemau diangen am ail fywyd.
- Annog y sector cyhoeddus i roi offer dros ben gwerthfawr a defnyddiol, gan gynnwys i wledydd eraill na allant gael gafael ar offer o'r fath yn rhwydd ac a all elwa o'i ddefnyddio.
- Gweithio gyda'n cymunedau a'n busnesau, yn enwedig yng nghanol trefi, i hyrwyddo rhannu, atal ac ailddefnyddio gwastraff a chefnogi'r sectorau ailddefnyddio, trwsio ac ail-gynhyrchu i dyfu. Bydd hyn yn cynnwys archwilio'r posibilrwydd o ddatblygu safonau ansawdd ar gyfer cynhyrchion ail-law. Mae ein cronfa economi gylchol Adfer Gwyrdd gwerth £13.2 miliwn rhwng 2020 a 2021 ar gyfer Awdurdodau Lleol a mentrau cymdeithasol i gefnogi gweithgareddau atgyweirio ac ailddefnyddio yng nghanol trefi yn ddechrau.
- Cefnogi'r gwaith o ddatblygu hyfforddiant a sgiliau sy'n angenrheidiol ar gyfer ailddefnyddio, trwsio ac ail-wneud yn ddiogel drwy sefydlu cyrsiau a diplomâu (e.e. prentisiaethau gwyrdd).

Alinio Ysgogiadau'r Llywodraeth:

- Sicrhau bod ein cefnogaeth i ddatblygu sgiliau, gan gynnwys hyfforddiant, cymwysterau a phrentisiaethau, yn mabwysiadu ac yn croesawu dull economi gylchol ar bob lefel – o ysgolion cynradd i ysgolion uwchradd (drwy'r cwricwlwm a thrwy eco-ysgolion), ac o golegau i brifysgolion, gan gynnwys addysg barhaus i oedolion a phrifysgol y drydedd oed (U3A).

Cymru o gymunedau cydlynus

Cymunedau atyniadol, hyfyw a diogel sydd â chysylltiadau da

Bydd y Strategaeth yn gweithio i wneud y mwyaf o'n cyfraniad i'r nod hwn drwy

—

Bydd cefnogi a buddsoddi mewn gweithredu cymunedol yn cynyddu'r gwaith o ddatblygu mentrau sy'n defnyddio adnoddau'n effeithlon, megis caffis trwsio, siopau diwastraff a di-blastig, defnyddio cynnyrch lleol, a cheginau cymunedol, cynyddu mynediad lleol at wasanaethau ac adeiladu cydlyniant yn y gymuned yn ogystal â chynyddu nifer yr ymwelwyr â chanol trefi. Bydd buddsoddi mewn seilwaith ailgylchu, cerbydau allyriadau isel iawn a chyflwyno eitemau defnydd sengl yn ddi-oed yn gwella'r amgylchedd lleol, gan leihau sbwriel a llygredd. Bydd y rhain i gyd yn cyfrannu at adferiad economaidd cadarn i'n cymunedau.

O ran y prif gamau gweithredu allweddol yn y Strategaeth, mae'r canlynol yn ceisio gwneud y mwyaf o'n cyfraniad i'r nod hwn:

- **Byddwn yn darparu'r arfau i alluogi gweithredu cymunedol.**
- **Byddwn yn diddymu eitemau untro diangen, yn enwedig plastig.**
- **Byddwn yn lleihau effaith amgylcheddol y casgliad gwastraff o'n cartrefi a'n busnesau.**

Bydd y camau hyn yn helpu i ddarparu amgylchedd lleol deniadol, gyda gostyngiad mewn llygredd a sbwriel, a thrwy hynny fod yn amgylchedd mwy diogel i bob dinesydd. Bydd buddsoddi mewn trefi a'u cefnogi yn gwella cydlyniant cymunedol, gan ddod â phobl at ei gilydd at nod cyffredin.

Ar draws chwe thema graidd y Strategaeth, mae nifer o gamau gweithredu a fydd yn cyfrannu at Gymru o gymunedau cydlynol, gwydn sy'n tyfu a all gefnogi'r Gymraeg a diwylliant bywiog ymhell i'r dyfodol. Mae'r rhain yn cynnwys:

Gyrru Arloesedd mewn Defnydd Deunyddiau:

- Cyfyngu ar werthu'r eitemau plastig untro mwyaf cyffredin ar ein ffordd i ddiddymu eitemau untro diangen eraill yn llwyr.

Cynyddu Atal ac Ailddefnyddio:

- Sicrhau bod pobl yn gallu cael cyngor ar yr hyn y gallant ei wneud i leihau gwastraff yn eu cartrefi, gan gynnwys lleihau gwastraff bwyd, compostio gartref, defnyddio cewynnau y gellir eu defnyddio a chynhyrchion misglwyf, defnyddio cynhyrchion mwy oergell a throsglwyddo eitemau diangen am ail fywyd.

Adeiladu ar ein cofnod ailgylchu:

- Datblygu seilwaith ychwanegol i gasglu ac ailgylchu deunyddiau cartref nad ydynt yn cael eu hailgylchu'n eang ar hyn o bryd megis cynhyrchion hylendid

amsugol, pren, ffilm blastig, plastig anhyblyg nad yw'n ddeunydd pacio, cartonau, tecstilau, matresi, carpedi ac offer trydanol ac electronig gwastraff.

- Parhau i weithio gydag Awdurdodau Lleol ac eraill i gymryd camau i gefnogi dinasyddion i ailgylchu gartref, wrth fynd a thrwy ganolfannau ailgylchu lleol, gan gynnwys drwy ymgyrch ailgylchu 'Be Mighty.

Buddsoddi mewn Seilwaith:

- Hyrwyddo'r gwaith o ddatblygu seilwaith cymunedol sy'n helpu dinasyddion i leihau gwastraff. Mae hyn yn cynnwys siopau dim gwastraff a dim plastig, ailddosbarthu bwyd dros ben, oergelloedd cymunedol, ail-lenwi, siopau llogi cymunedol, llyfrgelloedd benthyca deunyddiau a mentrau cysylltiedig eraill.
- Cyflwyno mathau trydan a mathau eraill o gerbydau casglu gwastraff carbon isel ledled Cymru a defnyddio'r dysgu i annog pobl i fanteisio'n ehangach.

Galluogi Gweithredu Cymunedol a Busnes:

- Gofynnwch i gymunedau, drwy adolygu pa gymorth sydd ei angen, i gymryd camau lleol ar adnoddau materol, a'u helpu i ddod at ei gilydd i wneud gwahaniaeth mwy ar y cyd.

Cymru â diwylliant bywiog lle mae'r iaith Gymraeg yn ffynnu

Cymdeithas sy'n hyrwyddo ac amddiffyn diwylliant, treftadaeth a'r Gymraeg, ac sy'n annog pobl i gymryd rhan yn y celfyddydau, a chwaraeon a hamdden

Bydd y Strategaeth yn gweithio i wneud y mwyaf o'n cyfraniad i'r nod hwn drwy

—

Mae economi gylchol hefyd yn economi sy'n seiliedig ar leoedd. Wrth i gadwyni cyflenwi fyrhau, bydd pobl yn prynu mwy o fwyd a gynhyrchir yn lleol, a chynhyrchion a gwasanaethau eraill. Bydd ein buddsoddiad cynyddol mewn seilwaith cymunedol ar gyfer ailddefnyddio, trwsio, ail-wneud, dim gwastraff, cyfnewid a rhannu hefyd yn annog pobl i dreulio mwy o amser yn lleol. Bydd y cynnydd hwn mewn ymgysylltu â lleoedd lleol hefyd yn cynyddu ymgysylltiad â diwylliant lleol, gan gynnwys hyrwyddo'r Gymraeg.

Bydd newid i economi gylchol hefyd yn cyd-fynd â newid yn ein diwylliant, gan ymgorffori ymddygiad cynaliadwy ac annog myfyrio ar ein gwerthoedd. Rydym eisoes wedi gweld mewn cymunedau di-blastig ledled Cymru sut y gall pobl leol sy'n dod at ei gilydd i effeithio ar newid amgylcheddol hefyd arwain at ffynnu mewn celf a chreadigrwydd. Gobeithiwn y bydd y camau gweithredu yn y Strategaeth hon yn gwneud yr un peth. At hynny, byddwn yn defnyddio'r celfyddydau ac aml-gyfrwng fel dulliau priodol i helpu i godi ymwybyddiaeth a dylanwadu ar newid ymddygiad; Mae'r Gymraeg yn ganolog i bob cyfathrebiad fel y gellir cyrraedd a chynnwys pob rhan o Gymru.

Mae dwysedd siaradwyr Cymraeg yn cael ei ranbartholi'n fawr yng Nghymru, ac mae cynnal yr iaith yn yr ardaloedd hynny yn bwysig ar gyfer y twf arfaethedig mewn siaradwyr Cymraeg. Bydd economi gylchol yn cefnogi swyddi gwledig ac yn helpu i wneud y cymunedau hyn sy'n bwysig yn ddiwylliannol yn fwy gwydn yn economaidd ac yn ddiwylliannol.

O ran y prif gamau gweithredu allweddol yn y Strategaeth, mae'r canlynol yn ceisio gwneud y mwyaf o'n cyfraniad i'r nod hwn:

- **Byddwn yn darparu'r arfau i alluogi gweithredu cymunedol.**

Mae galluogi ein cymunedau i ffynnu yn un o gonglfeini allweddol y strategaeth, gyda chymorth ar gyfer caffis trwsio, ceginau cymunedol, ailddosbarthu bwyd dros ben, siopau llogi cymunedol, llyfrgelloedd benthyca deunyddiau, a chanol trefi. Bydd y rhain i gyd yn dod â'r gymuned at ei gilydd, yn cefnogi ehangu a gwydnwch parhaus y Gymraeg, yn helpu dinasyddion i leihau gwastraff, ac yn gwneud cymunedau gwledig a threfol yn fwy bywiog, gwyrddach a chyda mwy o gyfleoedd cyflogaeth.

Bydd y camau canlynol o chwe thema graidd y Strategaeth yn cael effaith gadarnhaol ar les a dyfodol yr iaith.

Gyrru Arloesedd mewn Defnydd Deunyddiau:

- Dadansoddiad y Comisiwn i ddeall yn well y farchnad, llifau'r gadwyn gyflenwi a'r angen hirdymor am ddeunyddiau allweddol yng Nghymru. Byddwn yn ymchwilio i sut i ddatgarboneiddio'r deunyddiau hyn a defnyddio'r wybodaeth hon i gael cynllun adnoddau hirdymor i Gymru. Rydym eisoes wedi comisiynu WRAP Cymru i gynhyrchu mapiau ffyrdd ar gyfer plastig, ffibr a phren.
- Blaenoriaethu'r defnydd o ddeunyddiau cynaliadwy a charbon isel ym maes adeiladu yng Nghymru fel ffordd o gyfrannu at gyflawni carbon di-garbon net oes gyfan ar gyfer adeiladu. Byddwn yn cymhwyso hyn yn gyntaf i brosiectau adeiladu'r sector cyhoeddus, gan gynnwys, er enghraifft, y Rhaglen Tai Arloesol, adnewyddu'r stoc tai cymdeithasol yng Nghymru, ac adeiladu ysgolion newydd. Byddwn yn archwilio'r potensial ar gyfer cyflwyno safonau technegol ôl troed carbon wedi'u gwreiddio.

Alinio Ysgogiadau'r Llywodraeth:

- Sicrhau bod ein cefnogaeth i ddatblygu sgiliau, gan gynnwys hyfforddiant, cymwysterau a phrentisiaethau, yn mabwysiadu ac yn croesawu dull economi gylchol ar bob lefel – o ysgolion cynradd i ysgolion uwchradd (drwy'r cwricwlwm a thrwy eco-ysgolion), ac o golegau i brifysgolion, gan gynnwys addysg barhaus i oedolion a phrifysgol y drydedd oed (U3A). Gall y mentrau hyn ddarparu'r cyfrwng ar gyfer twf y Gymraeg er mwyn cyrraedd targedau.
- Gweithio gyda Byrddau Gwasanaethau Cyhoeddus i nodi a gweithredu ar gyfleoedd lleol i fynd ati mewn economi gylchol.

Galluogi Gweithredu Cymunedol a Busnes:

- Drwy Gronfa'r Economi Gylchol, parhau i fuddsoddi mewn mentrau cymunedol a'u cefnogi sy'n annog rhannu, ailddosbarthu, trwsio, aildddefnyddio ac ail-dddefnyddio.
- Cydweithio ar draws y llywodraeth i gefnogi trefi. Bydd hyn yn cynnwys gweithio gyda chydweithwyr sy'n datblygu'r agenda Trawsnewid Trefi, a gweithredu mecanweithiau effeithiol i gefnogi trefi a dinasoedd i weithredu, a chydabod y camau y maent yn eu cymryd. Rydym wedi nodi'r meddylfryd sy'n dod i'r amlwg ar drefi clyfar a'r defnydd effeithiol o ddata digidol a thechnoleg monitro.
- Gweithio gyda Busnes Cymru i ddatblygu a rhannu astudiaethau achos llwyddiant busnes i ysbrydoli dysgu.
- Gofynnwch i gymunedau, drwy adolygu pa gymorth sydd ei angen, i gymryd camau lleol ar adnoddau materol, a'u helpu i ddod at ei gilydd i wneud gwahaniaeth mwy ar y cyd.

Cymru sy'n gyfrifol ar lefel byd-eang

Cenedl sydd, wrth iddi wneud unrhyw beth i wella llesiant economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol Cymru, yn ystyried a allai gwneud peth o'r fath gyfrannu'n gadarnhaol at lesiant byd-eang.

Bydd y Strategaeth yn gweithio i wneud y mwyaf o'n cyfraniad i'r nod hwn drwy

—

Er mwyn i Gymru fod yn genedl sy'n gyfrifol yn fyd-eang mae'n rhaid i ni gymryd camau i fynd i'r afael ag effaith ein defnydd ar rannau eraill o'r blaned. Mae hyn yn golygu lleihau ein hallyriadau a mynd i'r afael ag effaith ein gwastraff ar fioamrywiaeth yng Nghymru ac yn fyd-eang. Mae symud tuag at economi gylchol yn hanfodol os ydym am gael gwared ar y sbardunau sy'n achosi dinistr bioamrywiaeth a chyflymu'r newid yn yr hinsawdd yn rhyngwladol. Drwy'r camau gweithredu a amlinellir yn y strategaeth byddwn yn symud tuag at ddyfodol gwastraff sero net un blaned.

Bydd lleihau ein defnydd materol yn lleihau ein cyfraniad at newid yn yr hinsawdd, ac yn lleihau'r angen i mi a phrosesu deunyddiau (yn enwedig deunyddiau crai critigol) dramor. Bydd sicrhau ein bod yn rheoli ein gwastraff yn gyfrifol, o ailddefnyddio i safleoedd tirlenwi, yn atal ein gwastraff rhag cael effaith negyddol dramor. Byddwn hefyd yn cefnogi arloesedd mewn sawl maes, o ddeunyddiau i fyrhau cadwyni cyflenwi, gan arwain y ffordd yn fyd-eang.

O ran y prif gamau gweithredu allweddol yn y Strategaeth, mae'r canlynol yn ceisio gwneud y mwyaf o'n cyfraniad i'r nod hwn:

- **Byddwn yn cefnogi busnesau yng Nghymru i leihau eu hól troed carbon a dod yn fwy effeithlon o ran adnoddau.**
- **Byddwn yn diddymu eitemau untro diangen yn ddiangen, yn enwedig plastig**
- **Byddwn yn cymryd cyfrifoldeb llawn am ein gwastraff.**
- **Byddwn yn lleihau effaith amgylcheddol y casgliad gwastraff o'n cartrefi a'n busnesau.**

Ar draws chwe thema'r Strategaeth, mae camau penodol ychwanegol i ddileu allforio gwastraff problemus dramor. Byddwn hefyd yn gweithio mewn partneriaeth â chenhedloedd eraill i fynd i'r afael â'u materion gwastraff eu hunain ac effaith ein hanghenion adnoddau ein hunain. Gall Cymru arwain y ffordd a chynorthwyo gwledydd eraill gyda'r camau hyn.

Alinio Ysgogiadau'r Llywodraeth:

- Gweithio gyda llywodraethau eraill y DU i ddatblygu deddfwriaeth ar gyfer dull Cyfrifoldeb Cynhyrchwyr Estynedig (EPR) ar gyfer cynhyrchion ychwanegol fel teiars, tecstilau, gwastraff swmpus (er enghraifft dodrefn, matresi a charpedi) a chynhyrchion a ddefnyddir wrth adeiladu.
- Rhannu arfer gorau mewn camau gweithredu economi gylchol drwy greu – neu gymryd rhan weithredol mewn – rhwydweithiau cymorth a chanolfannau cyfnewid gwybodaeth/arloesi, ledled Cymru ac yn rhyngwladol.

- Blaenoriaethu prynu cynhyrchion sy'n defnyddio adnoddau'n effeithlon gydag ôl troed carbon isel gan y sector cyhoeddus, drwy geisio pwerau o dan y Bil Partneriaethau Cymdeithasol. Byddwn yn defnyddio llai o ddeunydd crai ac yn blaenoriaethu'r defnydd o bren a chynnwys wedi'i ailgylchu'n uchel, er enghraifft, yn ogystal â blaenoriaethu eitemau wedi'u hail-ddefnyddio a'u hail-wneud yn y nwyddau y mae'r sector cyhoeddus yn eu prynu. Bydd Llywodraeth Cymru yn esiampl o ran arwain y ffordd i wledydd eraill ei dilyn.
- Sicrhau nad yw'r sector cyhoeddus yng Nghymru yn prynu cynhyrchion sy'n cael effaith andwyol ar hawliau dynol na'r amgylchedd mewn gwledydd eraill, gan gynnwys sicrhau nad yw datgoedwigo'n digwydd. Byddwn hefyd yn annog busnesau Cymru i fabwysiadu'r un egwyddor.

Adeiladu ar ein cofnod ailgylchu:

- Rhoi targedau ailgylchu statudol gofynnol pellach ar waith ar gyfer Awdurdodau Lleol y tu hwnt i 2025, o bosibl ar lefel o 80% ar gyfer tua 2033, i gefnogi'r llwybr i sicrhau dim gwastraff (ailgylchu 100%) erbyn 2050.
- Parhau i weithio gyda gwledydd eraill y DU i gyflwyno gwelliannau radical i ailgylchu deunydd pacio, gan gynnwys cyflwyno Cyfrifoldeb Cynhyrchwyr Estynedig (EPR) am ddeunydd pacio i sicrhau bod y cynhyrchwyr yn ysgwyddo'r costau diwedd oes net llawn ar gyfer eu pecynnu a'u bod yn adrodd ar dargedau ailgylchu deunydd pacio a bennwyd ar gyfer Cymru ac yn eu cyrraedd, a Chynllun Dychwelyd Blaendal (DRS) ar gyfer cynwysyddion diodydd.

Gyrru Arloesedd mewn Defnydd Deunyddiau:

- Mabwysiadu dull oes gyfan o ymdrin â chostau ariannol, carbon a chostau amgylcheddol cyffredinol, yn enwedig ym maes caffael yn y sector cyhoeddus. Byddwn yn archwilio ac yn anelu at leihau deunydd a defnydd ôl troed carbon gwasanaethau craidd megis iechyd a gofal cymdeithasol, ac addysg – gan ganolbwyntio ar allyriadau 'Cwmpas 3' (cadwyn gyflenwi) o dan y Protocol Nwyon Tŷ Gwydr.
- Cyfyngu ar werthu'r eitemau plastig untro mwyaf cyffredin ar ein ffordd i ddiddymu eitemau untro diangen eraill yn llwyr.
- Cefnogi arloesedd wrth ddatblygu deunyddiau newydd, amgen a newid i ddewisiadau carbon amgen is ar gyfer y deunyddiau a ddefnyddiwn. Byddwn yn ymdrechu i ddileu'r defnydd o ychwanegion cemegol a all achosi niwed neu atal ailgylchu ar ddiwedd oes.